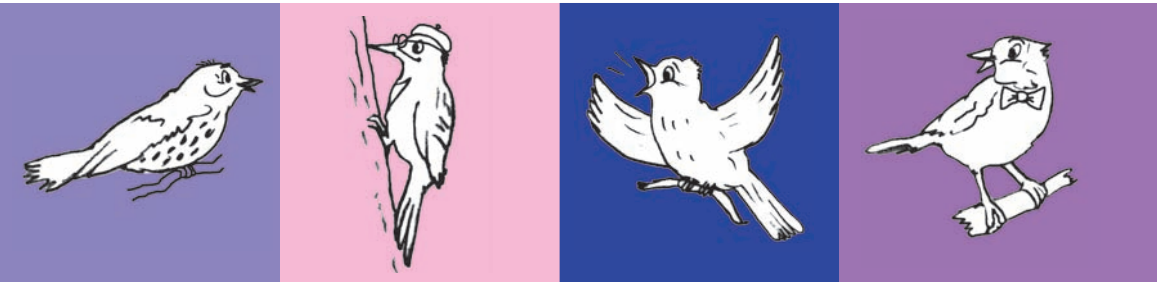

ფრინველების მოყვარულთა სახელმძღვანელო

რეკომენდაციები ფრინველებისათვის
ხელსაყრელი გარემოს შესაქმნელად

ფრინველებზე დაკვირვების კამპანიასთან დაკავშირებით გამოიცა დისკი - „ბალის ფრინველთა საათი საქართველოში“. დისკი შეიცავს კამპანიის ჩატარებისათვის საჭირო დანვრილებით ინფორმაციას, ასევე ჩამოსატვირთ მასალას: დასურათებულ ბროშურას კამპანიის სამიზნე ფრინველების აღწერილობით, პლაკატს, აღრიცხვის ფურცელს, წინამდებარე რეკომენდაციებს და ა.შ.

დისკი ხელმისაწვდომია საქართველოს გარემოს დაცვის სამინისტროს ბიომრავალფეროვნების დაცვის სამსახურში და ასევე გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) პროგრამულ ოფისში (საკონტაქტო ინფორმაცია მითითებულია უკანა ყდაზე).

მეორე გამოცემა

Deutsche Gesellschaft für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH,
Tbilisi 2011

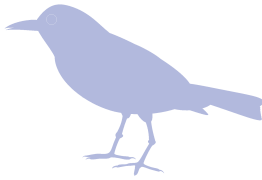
კონცეფცია და ტექსტი: ქრისტინე შტრაუბი (Christine Straub),
გიორგი ლებანიძე, მარიამ ურდია

მხატვრობა: კახა ბახტაძე

გამომცემელი: პოლარის პრინტი
თბილისი 2011

ფრინველების მოყვარულთა სახელმძღვანელო

**რეკომენდაციები ფრინველებისათვის
ხელსაყრელი გარემოს შესაქმნელად**

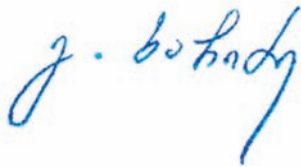
შესავალი

არაგონიერული მოპყრობისა და რესურსების უკონტროლო მოხმარების შედეგად, ბუნებრივი გარემო საგრძობლად გაუარესდა, საფრთხე შეექმნა სიცოცხლეს დედამიწაზე. გარემოს მდგომარეობის შეფასების ერთ-ერთი მარტივი გზა ფრინველების მდგომარეობაზე დაკვირვებაა. ფრინველები ბუნების ის ქმნილებებია, რომლებიც მეტად ახალისებენ და ამრავალფეროვნებენ ჩვენს პლანეტას, თუმცა, ამავე დროს, ძალზე მგრძობიარენი არიან გარემოს ცვლილების მიმართ. შესაბამისად, ამა თუ იმ ადგილზე ფრინველების არსებობა-არარსებობა მოცემული გარემოს სიჯანსაღის ხარისხის მაჩვენებელია.

საქართველოს გარემოს დაცვის სამინისტრო, გერმანიის საერთაშორისო მიგრაციისა და განვითარების ცენტრისა (CIM) და გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) მხარდაჭერით, ახორციელებს გარემოსდაცვით საგანმანათლებლო კამპანიას – „ბაღის ფრინველთა საათი“. ეს არის ქვეყნის მასშტაბით დაგეგმილი ღონისძიება, რომელიც ორიენტირებულია ძირითადად სკოლის მოსწავლეებზე. „ბაღის ფრინველთა საათი“ აღრმავებს სკოლის მოსწავლეების ცოდნას ადგილობრივი ბაღის ფრინველების შესახებ. ბავშვები სახალისო მეთოდებით სწავლობენ ფრინველთა სახეობების გამოცნობას და მონაწილეობენ ბაღის ფრინველების აღრიცხვაში, რომელიც მთელ ქვეყანაში ტარდება. თუკი საფუძვლიან წარმოდგენას შევიქმნით ფრინველების რაოდენობისა და გავრცელების ადგილების შესახებ, უფრო ეფექტურად შევძლებთ მათ დაცვას.

ეს პროშურა, პირველყოფლისა, მოსწავლეებისთვისაა განკუთვნილი, თუმცა შეიძლება გამოიყენოს ყველამ, ვისაც კი ადგილობრივ ფრინველთა სამყაროს დაცვაში აქტიური მონაწილეობა სურს. პროშურა დაინტერესებულ პირებს სთავაზობს მრავალფეროვან შესაძლებლობებს იმისათვის, რომ გარემო, მარტივი საშუალებებით, ფრინველებისათვის მოსახერხებლად მოეწყოს, მაგალითად საკუთარი ბაღები, ქალაქის ცენტრშიც კი, ფრინველებისათვის მიმზიდველ ადგილებად ვაქციოთ. ასეთი ბაღები უნდა გამოირჩეოდეს მრავალფეროვანი ბუნებრივი სიმდიდრით, სადაც ადგილობრივ პირობებს შეგუებული ბუჩქები და ბალახეულობა ფრინველებს უზრუნველყოფს ბუნებრივი საკვების ფართო არჩევანით – კენკროვნების, მცენარეთა ზეთისშემცველი თესლების, მწერებისა და სხვა პატარა ცხოველების სახით.

დაინტერესებულ „ბუნების მეგობარს“, ბუნებრივად არსებული საკვებისა და საბუნდარი ადგილების გვერდით, მცირედი დანახარჯით, ადვილად შეუძლია შექმნას ბუდობისა და კვებისათვის აუცილებელი დამატებითი პირობები. მაგრამ მხოლოდ საკენკის შეთავაზება არ ხდის ბაღს ფრინველებისათვის ხელსაყრელს. ფრინველებს სჭირდებათ შესაფერისი სამალავები, გალობისათვის ამადლებული დასაჯდომი ადგილები, ასევე წყალი დასალევად და დასაბანად. ამ ყველაფრის შესახებ დაწერილებით შეიტყობთ ბროშურიდან. იმედი გვაქვს, ხალხისთ გაანახორციელებთ ჩვენს მიერ შემოთავაზებულ რჩევებს. მოხარულები ვიქნებით, თუკი თქვენი განსხვავებული იდეებითაც გამოგვეხმაურებით.

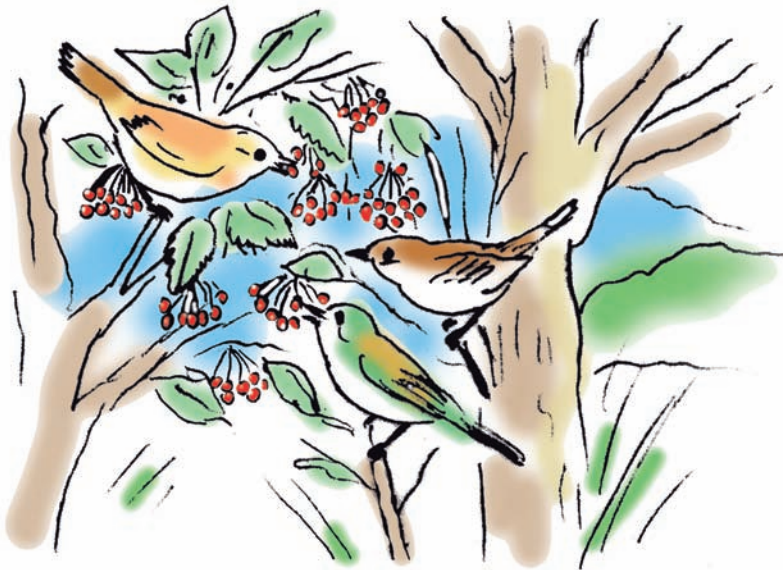
გოგა ხაჩიძე

საქართველოს გარემოს
დაცვის მინისტრი

როგორ შეგვიძლია ფრინველების დახმარება

1. სხვადასხვა სახეობის ადგილობრივი ბუჩქებისა და ხეების გაშენება

მცენარეებს ძალიან დიდი და მრავალმხრივი მნიშვნელობა აქვს ფრინველების არსებობისათვის. ისინი უზრუნველყოფენ ფრინველებს საკვებით – თესვების, ნაყოფისა და ნექტრის სახით. მცენარეები აგრეთვე იზიდავენ სხვადასხვა სახის მწერებს და სხვა უხერხემლოებს, რაც ფრინველებისთვის სასიამოვნო საკვებს წარმოადგენს. გარდა ამისა, ღამით და ცუდი ამინდის დროს მცენარეები ფრინველებს თავშესაფრით უზრუნველყოფენ და ბუნებრივ საბუდარ ადგილს სთავაზობენ. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ თქვენ არ გსურთ თქვენი მთლიანი ბაღის გარეული ფრინველებისათვის დათმობა, გაქვთ შესაძლებლობა, ბაღის განაპირას, ერთ კუთხეში მიაწყოთ ფრინველების არსებობისათვის ხელსაყრელი და სასიამოვნო გარემო, სადაც გააშენებთ რამდენიმე ბუჩქს. კიდევ უფრო მარტივი საშუალებაა უბრალოდ ყვავილების კვალის მოწყობა, სადაც ფრინველებს ყვავილების თესლით გამოკვება შეეძლება. ქვემოთ მოცემულია იმ მცენარეების ჩამონათვალი, რომლებიც ფრინველებისათვის განსაკუთრებით ხელსაყრელ საარსებო პირობებს ქმნიან.

ბუნჩები:

ქართული დასახელება	ლათინური სახელწოდება
მოცხარი	<i>Ribes nigrum, Ribes biebersteinii, Ribes orientale, Ribes alpinum</i>
მაყვალი	<i>Rubus caesius</i>
ჟოლო	<i>Rubus idaeus</i>
კოწახური	<i>Berberis vulgaris, Berberis iberica, Berberis orientalis</i>
ჩვეულებრივი კვილო	<i>Ligustrum vulgare</i>
ასკილი	<i>Rosa canina</i>
დიღუღლა	<i>Sambucus racemosa, Sambucus nigra</i>
ანწლი	<i>Sambucus ebulus</i>
ქაცვი	<i>Hippophae rhamnoides</i>
კვრინჩხი	<i>Prunus spinosa</i>
ძახველი	<i>Viburnum opulus</i>
უხანი	<i>Viburnum lantana</i>
ველური ყურძენი	<i>Parthenocissus tricuspidata</i>
კუნელი	<i>Crataegus monogyna, Crataegus pentagyna</i>
თხილი	<i>Corylus avellana</i>
კიდობანა	<i>Euonymus europea, E. Latifolia</i>
ჭანჭყატი	<i>Euonymus verrucosa</i>
ყვავტყემალი	<i>Amelanchier rotundifolia</i>
ზღმარტლი	<i>Mespilus germanica</i>
უსურვაზი	<i>Vitis sylvestris</i>
სურო	<i>Hedera helix; Hedera colchica</i>
კატაბარდა	<i>Clematis vitalba</i>
ბალის მარწყვი	<i>Fragaria ananassa</i>

ხეები:

ქართული დასახელება	ლათინური სახელწოდება
ნიტივაშლა	<i>Pyracantha coccinea</i>
მსხალი	<i>Pyrus caucasica, Pyrus georgica</i>
ფრთისებრი ჯონჯოლი	<i>Staphylea pinnata</i>
თუთა	<i>Morus alba</i>
ბალი	<i>Cerasus avium</i>
დათვისთხილა	<i>Corylus colurna</i>
უთხოვარი (ურთხელი)	<i>Taxus baccata</i>
ჩვეულებრივი ნეკერხალი	<i>Acer campestre</i>
შოთხეი	<i>Prunus padus</i>
ციტყელი	<i>Sorbus aucuparia, Sorbus aria</i>
თამელი	<i>Sorbus torminalis</i>
კაკასიური რცხილა	<i>Carpinus caucasica</i>
აღმოსავლური წიფელი	<i>Fagus orientalis</i>
ჩვეულებრივი ღვია	<i>Juniperus communis</i>
კაკასიური ხურმა	<i>Diospyros lotos</i>

2. წყლის მიწოდება

ფრინველებს ესაჭიროებათ წყალი მთელი წლის განმავლობაში არა მარტო დასალევად, არამედ დასაბანადაც. ხშირად, განსაკუთრებით კი ქალაქებში, ასფალტით ან ბეტონით მოსწორებული მიწის ზედაპირზე აღარ რჩება უსწორმასწორო ადგილები, სადაც გუბურები ბუნებრივად წარმოიშობოდა. ასეთ გარემოში განსაკუთრებით საჭიროებენ ფრინველები დასარწყულებელ და დასაბან ადგილებს. მათი წყლით უზრუნველყოფა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ზაფხულის ცხელ თვეებში, როდესაც სიცხეც და მტკერიც შემაწუხებელია მათთვის. წყლის მიწოდება მნიშვნელოვანია ზამთარშიც, რადგან მოსალოდნელია, რომ ბუნებრივად არსებული წყლის გუბურები გაყინული იქნება. თუ თქვენს ბაღში არ მოგეპოვებათ წყლის გუბურა ან სხვა ბუნებრივი წყარო, ამ შემთხვევაში ყველაზე მარტივ გზას ფრინველების წყლით უზრუნველსაყოფად ე. წ. ფრინველთა აბაზანის მოწყობა წარმოადგენს. ამისათვის თქვენს ბაღში შეგიძლიათ დადოთ რაიმე ძველი ჭურჭელი, ან მოაწყოთ ჩაღრმავებული ადგილი, რომელშიც 2-5სმ სიღრმის წყალი დადგება. ყურადღება მიაქციეთ ასეთი აბაზანა გაყინული არ იყოს დიდი ხნის მანძილზე. ფრინველთა აბაზანის წყალობით ფრინველები კვლავ და კვლავ დაბრუნდებიან თქვენს ბაღში და დიდ სიამოვნებას მოგანიჭებენ თავიანთი ოინბაზობით.

3. საკვებურების მოწყობა

ზამთრის განმავლობაში ფრინველებისათვის დიდ სიძნელეს წარმოადგენს საკმარისი რაოდენობის საკვების მოძიება. ზამთარში მწერები დამალულები არიან, ხოლო ტყეში სხვადასხვა მცენარის ნაყოფი შეიძლება გაყინული იყოს და ფრინველებმა ვერ შეჭამონ. ამდენად ზამთარი განსაკუთრებით რთულია ფრინველებისთვის. თქვენ შეგიძლიათ თქვენს ბაღში მოაწყოთ ფრინველთა საკვებურები რათა მიიზიდოთ სხვადასხვა სახეობის გარეული ფრინველი და დაეხმაროთ მათ წელიწადის ცივი თვეების გადატანაში. ასეთ საკვებურებს არ ესაჭიროება დიდი ადგილი და ამდენად, გამოსადეგია იმ შემთხვევაშიც, თუ თქვენ გაქვთ პატარა ბაღი ან მხოლოდ აივანი. ამ საკვებურებზე შეგიძლიათ დადოთ წვრილ ნაჭრებად დაჭრილი ნიგოზი ან თხილი, სხვადასხვა სახის თესვები (მაგალითად მხესუმზირა), გამომშრალი ხილის ნაყოფი (მაგალითად ქიშმიში) და ასევე ცოცხალი საკვები (მაგალითად, მწერები, ჭიაყეულები და ა.შ.).

გარდა ამისა, შეგიძლიათ თქვენ თვითონ მოუმზადოთ ფრინველებს ზამთრის სასუსნავეები. ქვევით ნახავთ მარტივ რეცეპტებს, თუ როგორ უნდა მოამზადოთ ე.წ. „საკვები ზარი“ და „საკვები ბოლოები ცხიმისა და თესვებისაგან. გარდა ამისა, ნახავთ ასევე რას უნდა მიაქციოთ ყურადღება ფრინველების გამოკვებისას.

გამოკვებისას დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგს:

- გამოკვების მიზანი არის არა ის, რომ ფრინველებს მზამზარეული მივართვათ საკვები და ამით „გავაზარმაცოთ“ ისინი, არამედ ის, რომ გადარჩენაში დავეხმაროთ მათ ზამთარში. ისინი ძალიან სწრაფად მიეჩვევიან მუდამ მზა მიწოდებულ საკენკს და აღარ დაიწყებენ მწერების, მარცვლეულის ან სხვა სახის საკვების ხეებზე, ბუჩქებზე ან ნიადაგზე მოძიებას. გამიზნულად მართებული კვება მთავარი წინაპირობაა ზამთარში ფრინველების გონივრული დაცვისათვის, ვინაიდან უმართებულო კვება მათთვის უფრო მეტად საზიანოა, ვიდრე საერთოდ საკვების გარეშე ყოფნა.
- ჩვენი ადგილობრივი ფრინველები ძალიან კარგად არიან წლის ცივ პერიოდს შეგუებულნი. შემოდგომაზე ფრინველები დიდი რაოდენობით საკვებს მოიპოვებენ ბუნებაში – ხილის, თესლეების, უხერხემლო ცხოველების (ჭიები, ხოჭოები, კიბოსნაირები, პატარა ლოკოკინები და ა.შ.) სახით. დახმარება მხოლოდ ზამთრის თვეებით უნდა შემოიფარგლოს. საკვების რეგულარული მიწოდება უნდა დავიწყოთ თოვლით არემარის მთლიანად დაფარვის, ხანგრძლივი ყინვებისა და ხშირი ქარიშხლების ანუ ე.წ. კრიტიკული პერიოდის დადგომის დროს.
- ფრინველების ბუდობის დაწყებასთან ერთად, უნდა შევანეროთ მათი გამოკვება, რადგან ბარტყებს თითქმის არ შეუძლიათ ისეთი საკვების გადამუშავება, როგორცაა შერიის ბურღული, ცხიმის შემცველი საკენკი და ა.შ. მცდარ კვებას შედეგად არა მარტო განვითარების პრობლემები, არამედ სიკვდილიანობაც კი შეიძლება მოყვეს.
- მარილიანი და შეზავებული საჭმლის ნარჩენები ანუ სამზარეულოს ნარჩენები, მაგალითად ხაჭაპური, ძეხვეული, ლორი და ა.შ. ფრინველებისათვის უაღრესად მავნებელია. კარაქი კი მომწამვლელიცაა!
- წვრილად დაჭრილი ხილი დაბალ ტემპერატურაზე საკმაოდ სწრაფად იყინება – მიზანშეწონილია მთლიანი ვაშლის გამოყენება. ვაშლი არა მარტო ანაყრებს ფრინველებს, არამედ აწვდის იმ აუცილებელ სითხეს, რომელიც ზამთარში, განსაკუთრებით ხანგრძლივი ყინვის პირობებში, ცხოველებისათვის ძნელი მოსაპოვებელია.

4. საკვების მომზადება ფრინველებისათვის

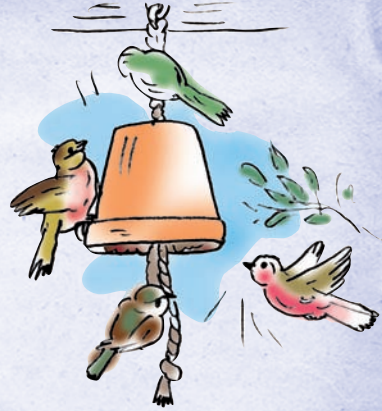
აქ შეგიძლიათ იხილოთ მარტივი რეცეპტი ფრინველების საკვების მოსამზადებლად.

„საყვები ზანი“

რეცეპტი:

მასალა

- რასხლოვებით 150გ ძროხის, თხის, ან ცოთონის ჭონი თითოეული საყვები ზანი-ნათვის
- 50გ შერყუხინის მარცვლი (ყოფილის გაყურისგეველი)
- 50გ ბურღილასა რაჭარული ნივლი
- 50გ შერიის ბურღილი
- მცირედი საყვები ზეთი
- რასხლოვებით 1 მეტრი სინის ჯამლი თოყი
- ყვანის ქოთანი, რასხლოვებით 10-12 სმ რამეცხრის მქონე თესყრით (საყო-თილას თხის). ქოთანს თესყრზე ან რას ქონრეს ჯაცანს ხერილი

მომზადება

1. ჭონი ჯაცთხით ჭახში
2. რიტას ცხიმი რანბილირება, შერილით შერილბინის მარცვლი, შერიის ბურღილი რას ნივლი
3. რაცამაყეთი მცირე რასორბინთი საყვები ზეთი, საყვები ზეთის რამაყება ხელოს შერილის ცხიმის თმნარბინს
4. ქოთნის თესყრზე რასეთინთი მიყას რას თესყრზე რინბური ნახერიცის არცელონი ინრე ჯაცერილით, რინბური ხერილოში ჯაცანრით ჯამლი თოყი, რასამ თოყს რახერიცში ჯაცანრით, რასხლოვებით შუას არცელონი ჯაცანრით, ყვანის ქოთნის შივანი ან რას შორბინ რას ინბრას ან რას ილის, რისმ რახერიცში რის ჯაციის რას შერბლილბერილი ილის ქოთნის რაცარბინს, ხერილით რამილირება.
5. ქოთანი შერილრით მომზადბერილი საყვების თბერი ნარილი რას ჯაცანერილით
6. ჯაცერილირბის შერილბე საყვებიანი ქოთანი რამოყილით ყანრას რასანს რბილირი-ინს არცელოს, ასე ირითი შერილ თერინერილი რასანრით ჯაცანრით, შერილი შერილი ყი ცხიმს რაცაყვით შინს რბილით რბინინსანს.

საკვები ზარის გარდა შეიძლება იგივე რეცეპტით მომზადებული საკვებისგან ბურთულების გაკეთება. ამ შემთხვევაში ბურთულები პირდაპირ თოკზე შეგიძლიათ გააკეთოთ საკვების ჯერ კიდევ თბილი მასისგან და გაციების შემდეგ უკვე შესაძლებელი იქნება ბურთულებიანი თოკის ჩამოკიდება ფრინველებისათვის მოსახერხებელ და ჩრდილიან ადგილზე.

შეგიძლიათ ასევე საკვების ასეთი ბურთები თოკზე ასხმის ნაცვლად მოათავსოთ ბადეში, მოუკრათ თავი და ისე ჩამოკიდოთ ტოტზე. ამ გზით უკეთ დაიცავთ მათ დაშლისაგან.

თუ მოგეპოვებათ რაიმე რგოლი, რომლის შიდა დიამეტრი სულ ცოტა 10-12 სანტიმეტრი მაინც არის, შეგიძლიათ საკვები მასა რგოლის შიდა მხარეს წაუსვათ და შემდეგ ეს რგოლი ჩამოკიდოთ ხეზე.

ასევე, კიდევ ერთი და შესაძლოა ყველაზე მარტივი გზა ფრინველების გამოსაკვებად არის მომზადებული მასის ერთგვარი ნამცხვარივით თეფშზე დადება, ხოლო შემდეგ თეფშის მოთავსება შემაღლებულ, მზისაგან, წვიმისაგან და სხვა ცხოველებისაგან დაცულ ადგილზე.

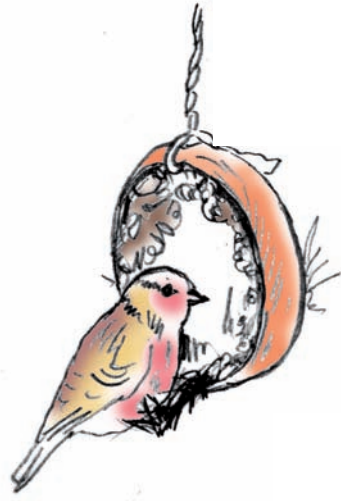
გარდა ამისა, შეიძლება მომზადებული საკვების ჯერ კიდევ თბილი მასის წასმა ასაკოვანი ან გამხმარი ხეების დამსკდარი მერქნის ბზარებში, ღარებში და ტოტების პატარა ხვრელებში. ასე, ბუნებრივთან მსგავსების გამო, სიამოვნებით მიიღებენ ამ საკვებს კოდალა, მგლინავა, ჩვეულებრივი ხეცოცია და თოხიტარა.

ჩვენი ადგილობრივი მგალობელი ფრინველები ასევე განსაკუთრებით გაიხარებენ ხეებზე და ბუჩქებზე ჩამოკიდებული მზესუმზირის ყვავილის, კენკროვნებისა და გამხმარი ხილის აღმოჩენისას.

ფრინველებისათვის საკვების მოწოდების სხვადასხვა ხერხი შეგიძლიათ ნახოთ მე-11 გვერდზე არსებულ ნახატზე.

ნაყვები ხის ღრმეებში

ნაყვები ნივლოლი

ნაყვები ბურთოყროს ზვარტში

ნაყვები ბურთოყროს

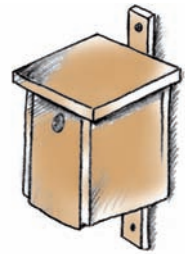
5. საბუდარი ადგილების ხელოვნურად შექმნა

მრავალ ფრინველს გასამრავლებლად, კვერცხების დასადებად და პატარა ბარტყების გამოსახზრდელად ესაჭიროება ხის ბუნებრივი ფულუროები ან ტოტები. მაგრამ ასეთი ადგილების პოვნა ყოველთვის როდია შესაძლებელი. ადამიანის ისეთი ქმედებების გამო, როგორცაა, მაგალითად ტყის ინტენსიური გაჩეხვა თუ ასაკოვანი ხეებისა და ბუჩქების მოჭრა, ფრინველებს სულ უფრო უჭირთ შესაფერისი საბუდარი ადგილების მოძებნა ბუნებაში. აქედან გამომდინარე, ბაღებში საბუდარი ყუთების დადგმით ერთის მხრივ დახმარებას ვუწვევთ ფრინველებს თავშესაფარის პოვნაში, ხოლო მეორეს მხრივ ვაცოცხლებთ და ვაღამაზებთ ჩვენს საცხოვრებელ გარემოს. ქვემოთ განმარტებულია, თუ როგორ შეგიძლიათ ააგოთ ძალიან მარტივად ასეთი საბუდარი ყუთი თქვენი ეზოებისა თუ ბაღებისათვის. საბუდარების აგებისას დახმარებისათვის მიმართეთ უფროსებსაც.

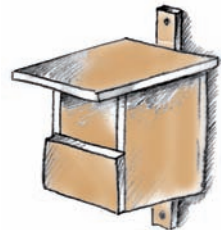
ბუნებაში სხვადასხვა ფრინველი სხვადასხვანაირ საბუდარ ადგილს ირჩევს – ზოგი ხის ფულუროში იდებს ბინას, ზოგიც კლდის ნაპრაღში ან ხანდაზმული ხის მერქნის ბზარებში. შესაბამისად, ხელოვნურად შექმნილი საბუდარი გარემოც ბუნებრივის მსგავსი უნდა იყოს რათა ფრინველებმა შეძლონ მათი გამოყენება.

არსებობს საბუდარი ყუთების ორი ძირითადი ტიპი:

ფულურო სახლი – საბუდარი ყუთი, რომელსაც წინა კედელზე პატარა საფრენი ხვრელი აქვს და რომელშიც ფულუროებში მობუდარი ფრინველები სახლდებიან. საფრენი ხვრელი ძირითადად არის მრგვალი ფორმის, თუმცა ზოგჯერ შეიძლება იყოს ოვალური ან ოთხკუთხა. საფრენი ხვრელის ზომაზეა დამოკიდებული ის, თუ რომელი ფრინველი არჩევს საბუდარ ყუთს საცხოვრებლად. ქვევით თქვენ ნახავთ რა ზომის უნდა იყოს საფრენი ხვრელი სხვადასხვა ფრინველისათვის.

ნახევარქვაბული – საბუდარი ყუთი, რომელსაც წინა კედელი მხოლოდ ნახევრად აქვს. ეს განკუთვნილია ფრინველებისათვის, რომლებიც ბუნებაში ქვაბულებში, ნახეთქებში და ნაპრაღებში ბუდობენ.

თითოეული ტიპის საბუდარი ყუთის რამოდენიმე ვარიანტი შეიძლება არსებობდეს, რომლებიც ერთმანეთისაგან ფორმით განსხვავდებიან.

ზოგადი ინფორმაცია საჭირო მასალასა და კონსტრუქციაზე

- საბუდარი ყუთის ასაგებად გამოსადეგია დაახლოებით 15მმ სისქის გამძლე ფიცარი. ფიცრებისაგან გამოჭერით ნაწილები ქვემოთ (გვ. 15, 17, 19) ნახვენები გეგმის მიხედვით.
- საბუდარი ყუთის აგება უფრო ხელსაყრელია ლურსმნების დახმარებით, ვიდრე წებოს გამოყენებით. დასამონტაჟებლად გამოიყენეთ მოთუთიებული ლურსმნები ან ხრახნები.
- უმჯობესია საბუდარი ყუთის დაუმუშავებლად დატოვება. მისი შეღებვა არ არის სასურველი.
- აუცილებლად გაბურღეთ რამდენიმე პატარა ხვრელი ყუთის ძირზე, რათა არ მოხდეს წვიმის დროს შიგნით შეღწეული წყლის დაგროვება და შესაძლებელი იქნას მისი რაც შეიძლება სწრაფი გამოშრობა.
- ხვრელიანი საბუდარი ყუთის საფრენი ხვრელის დიამეტრი დამოკიდებულია ფრინველის სახეობაზე, რომლისთვისაც აპირებთ საბუდარი ყუთის აგებას.
- წინა ფასადზე ამოჭრილი საფრენი ხვრელის დაბლა ნუ დაამაგრებთ რაიმე ძელს ქანდარის სახით, რადგანაც ეს არ არის აუცილებელი და გარდა ამისა, იგი მტაცებლებს გაუადვილებს საბუდარ ყუთში შეღწევას.
- გაითვალისწინეთ, რომ ბარტყობის პერიოდის შემდეგ უნდა მოხდეს საბუდარი ყუთის გასუფთავება.
- თქვენ შეგიძლიათ საბუდარ ყუთს ძირზე დაახლოებით 2-3 სმ-ის სისქეზე მოაფინოთ ბუდისთვის გამოსადეგი მასალები, როგორცაა, მაგალითად, ხის ბურბუშელა ან ხის პატარა ნაფოტები. ზოგიერთი ფრინველი თავად ამ მასალის გამოყენებით იშენებს ბუდეს, სხვები კი ბუდეს ზედ აშენებენ. ნუ გამოიყენებთ ხის ნახერხს, რადგანაც იგი ადვილად იჟღინთება წყლით და იტკეპნება.
- ხშირად ხდება, რომ ფრინველები საბუდარი ყუთის შესასვლელი ხვრელის ირგვლივ ნისკარტით უკაკუნებენ. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ხვრელი პატარაა, ამიტომ ნუ გაადიდებთ მას. იცოდეთ, რომ ხვრელის გადიდებას შესაძლოა ფრინველების დაკარგვა მოყვეს შედეგად.

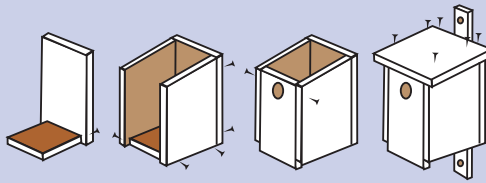
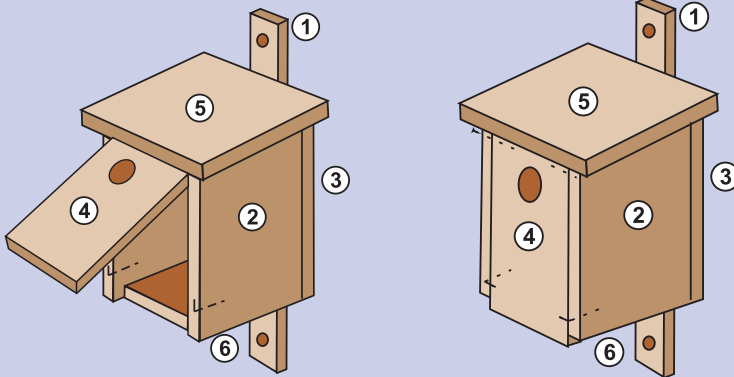
ფულურო სახლი

ბალის ფრინველების მრავალი სახეობა შეიძლება დასახლდეს ფულურო სახლში. საფრენი ხერხელის დიამეტრის მიხედვით, რომელსაც ფულურო სახლს გავუკეთებთ, მას საბინადროდ აირჩევს სხვადასხვა ფრინველი. ქვემოთ მოცემული ცხრილი მიგითითებთ, თუ რომელი ფრინველისთვის რა ზომის ხერხელი უნდა გააკეთოთ.

ფრინველთა სახეობები	ხერხელის დიამეტრი
წიწკანა	
შავთავა წივწივა	26-28 მმ.
შავი წივწივა	
ქონხორა წივწივა	
დიდი წივწივა	32 მმ.
ცოცია	
სახლის ბელურა	35 მმ.
მინდვრის ბელურა	
ევროპული ჭრელი მემატლია	
შოშია	45 მმ.
ჩვეულებრივი ბოლოცეცხლა	ოვალი. სიმაღლე: 48 მმ. სიგანე: 32 მმ.

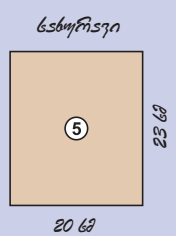
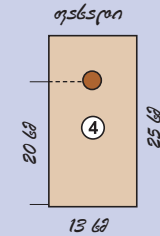
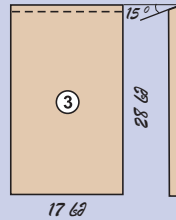
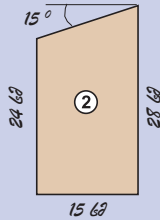
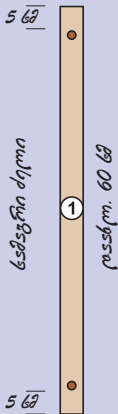
მშენებლობის ინსტრუქცია:

1. მოცემული ზომებთ 15მმ სისქის ფიცრისაგან გამოჭერით საბუდარი ყუთის ნაწილები. წინა ფასადი (4) სხვა კედლებზე ცოტა გრძელი უნდა იყოს.
2. ძირზე (6) გააკეთეთ რამოდენიმე პატარა ნახვრეტი.
3. წინა კედელზე (4) ამოჭერით შესაბამისი ზომის საფრენი ხერხელი (იხ. ცხრილი ზევით).
4. ძირი (6) მიაჭედეთ უკანა კედელს (3).
5. უკანა კედელი (3) რამოდენიმე ადგილას მიაჭედეთ საკიდ ძელს (1).
6. გვერდითი კედლებიც (2) მყარად მიაჭედეთ უკანა კედელს და ძირს (6).
7. წინა ფასადი (4) დაამაგრეთ მხოლოდ გვერდით კედლებზე და ისიც მხოლოდ ზევით, ისე რომ ღურსმნები ზუსტად ერთმანეთის პირისპირ, ერთ ხაზზე იყოს, რათა შეიძლებოდეს ფასადის ზევით აწევა ყუთის გასუფთავებისას (იხ. სქემა). წინა ფასადი ქვევით დამაგრდება გვერდითი კედლების ქვედა ნაწილში ჩამაგრებული მბრუნავი საჭერებით, რომელიც ყოველთვის ჩაკეტილი უნდა იყოს და მხოლოდ ყუთის გასუფთავებისას უნდა გაიხსნას.

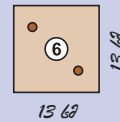

Յրդրվածի
հիմնաքար (2 լսյալ)

սրահի կրկնալուծ

ժոհի
(տրի խոնդրոտ)

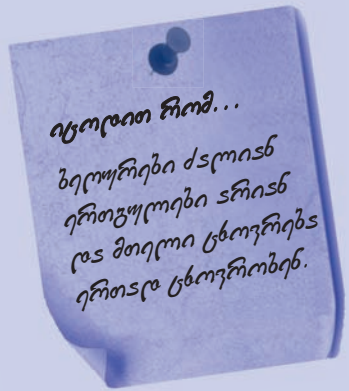
ბელურების საერთოსაცხოვრებელი

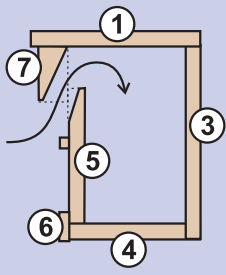
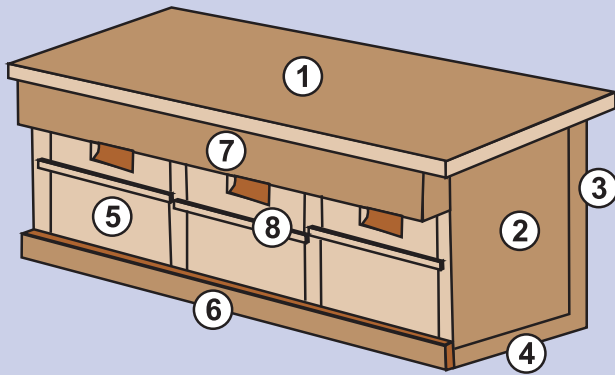
ბელურები ქვაბულებსა და ნიშებში მობუდარნი არიან. ისინი ბუდეებს იშენებენ უმეტესად კედლებზე არსებულ ქვაბულებში, ბზარებში ან სახურავის ქვეშ. მოძველებული შენობების ადღგებითი სამუშაოები და ახალი შენობების დაგმანული ფასადები არ აძლევს ბელურებს საშუალებას მოძებნონ ბუდობისა და ბარტყების გამონეკვისათვის შესაფერისი ადგილები.

ბელურები ყოველთვის ზემოთ ნახსენებ ფულურო სახლში არ ბუდობენ. თანაც სშირად ისინი ერთმანეთთან ახლოს არჩევენ ბუდობას. ამიტომ ჩვენ წარმოგიდგინთ სპეციალურ საბუდარს ბელურებისთვის ე.წ. „ბელურების საერთო საცხოვრებელს“, რომელიც ფულურო სახლის ერთ-ერთ სახესხვაობას წარმოადგენს.

მშენებლობის ინსტრუქცია:

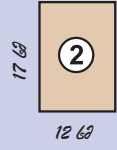
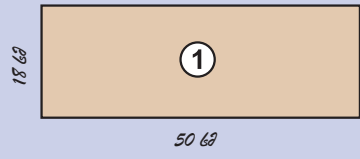
1. უკანა კედელი (3) ძირი (4) და გვერდითი კედლები (2) ერთმანეთს მიაჭედეთ.
2. ჩადგით შუა კედლებიც (2) და ისინიც მიაჭედეთ.
3. წინა სადგამი პანელი (6) მიაჭედეთ ძირზე (4) წინიდან.
4. სახურავის წინა პანელზე (7) ამოჭერით საფრენები (იხ. სქემა) და შემდეგ მიაჭედეთ სახურავს (1).
5. თვითონ სახურავი (1) დააჭედეთ უკანა კედელზე (3).
6. სადგომი პანელები (8) მიაჭედეთ ფასადურ პანელებს (5) ისე, რომ დაახლოებით 1 სმ-ით გადაცდეს ფასადური პანელების კიდეს ორივე მახარეს. გაითვალისწინეთ, რომ ერთ-ერთ ფასადურ პანელზე, რომელიც შემდეგ შუა საბუდარის ფასადი იქნება, სადგომი პანელი უნდა დამაგრდეს დანარჩენ ორთან შედარებით ოდნავ ქვევით (იხ. სქემა).
7. ჩადგით ფასადური პანელები საბუდარ ყუთში. ფასადური პანელები არ მაგრდება ღურსმნებით. მათზე მიმაგრებული და გვერდებზე გადასული სადგომი პანელები (8) დააფიქსირებს მათ სწორ პოზიციაში. ასეთ შემთხვევაში ადვილი იქნება მათი ამოღება ყუთის გასუფთავებისას.

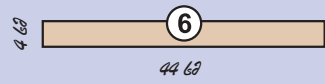

სახურისავე

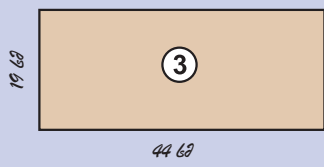
ვუჭერითოთი რას შუას ყოველი (4 ცალი)

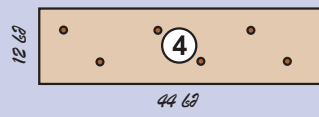
ბინა საცემი ჰანელი (16მ სიღრმე)

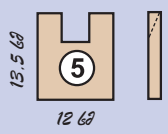
ყვანა ყოველი

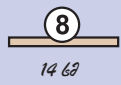
ძირი (იქნის ხედილი)

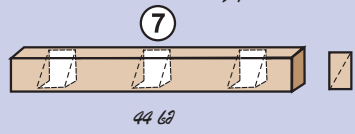
თხანაყურნი ჰანელი (3 ცალი)

(3 ცალი) საცემი ჰანელი (1 x 16მ)

სახურის ბინა ჰანელი ინიხა სახურისო სახურისო (5.5 x 3.5 მ სიღრმე)

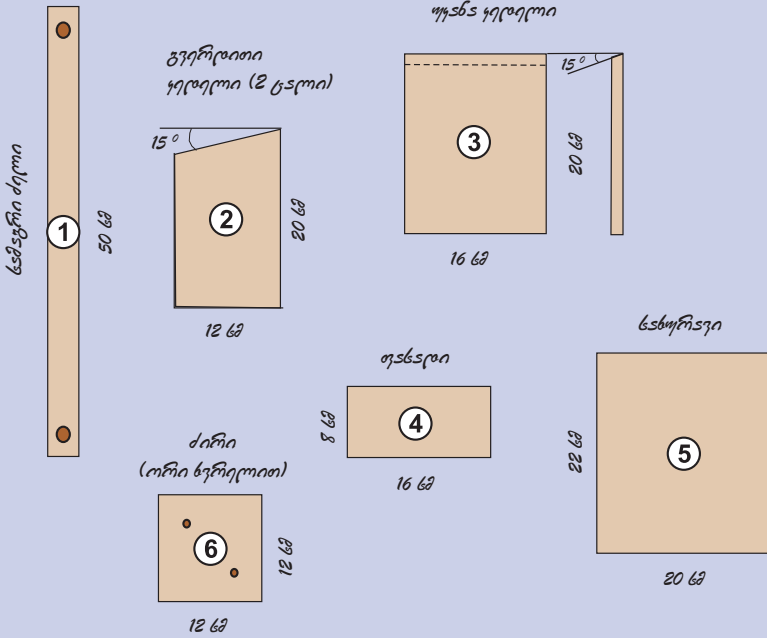
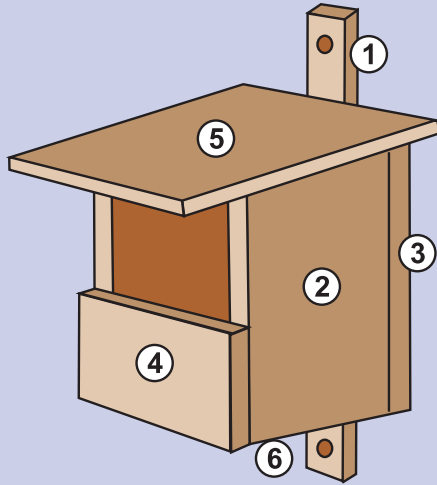
ნახევარქვაბულები

ბადის ფრინველების ყველა სახეობა არ ბუდობს ფულურობში. იმ სახეობებს, რომლებიც ნიშებზე და ბზარებზე არიან დამოკიდებულნი, შეგვიძლია დავეხმაროთ ე.წ. „ნახევარქვაბულების“ აგებით. შავი ბოლოცეცხლა, თეთრი ბოლოქანქარა, რუხი ბუხიჭურია და ჭინჭრაქა გაიხარებენ ამ კომფორტული ბუდით. განსხვავებით ფულურო სახლისაგან, ამ ტიპის საბუდარის აგებისას წინასწარ ვერ განვსაზღვრავთ, ზემოთნამოთვლილთაგან კონკრეტულად რომელი ფრინველი დაიდებს მასში ბინას. ნახევარქვაბულების დამაგრებისათვის საჭიროა დაცული, კატებისა და კვერნებისათვის შექმლებისდაგვარად მიუდგომელი ადგილები სახლის კედლებზე, აივნებსა ან სხვა შენობებზე.

მშენებლობის ინსტრუქცია:

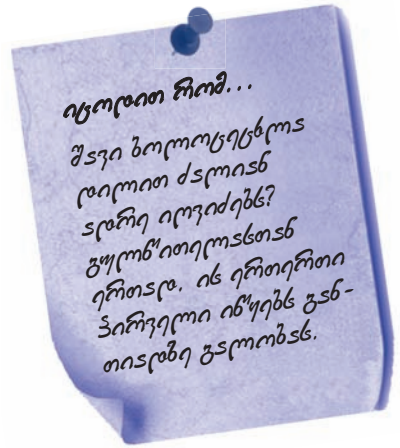
ნახევარქვაბულის შემთხვევაში საბუდარის ყველა ნაწილი ერთმანეთს მჭიდროდ უნდა დავამაგროთ ლურსმნებით. არ არის საჭირო ყუთის რომელიმე ნაწილის მოძრაად დატოვება, რადგან საბუდარის დასუფთავება შესაძლებელი იქნება ნახევრად ღია წინა ფასადიდანაც.

1. სქემაზე (გვ. 19) მოცემული ზომების მიხედვით გამოჭერით საბუდარი ყუთის ნაწილები.
2. ორივე გვერდითი კედლის (2) ერთი ბოლო გადაჭერით ისე, რომ ზედა მხარე დახრილი იყოს 15°-ით (იხ. სქემა). იგივე კუთხით წაკვეთეთ უკანა კედლის (3) ზედა კიდეც.
3. მიაჭედეთ ძირი (6) და უკანა კედელი (3) ერთმანეთს (მანამდე არ დაგავიწყდეთ ძირზე გააკეთოთ 2 პატარა ხვრელი).
4. უკანა კედელი (3) რამოდენიმე ადგილას მყარად მიაჭედეთ სამაგრ ძელს (1).
5. გვერდითი კედლები (2) მიაჭედეთ უკანა კედელს (3) და ძირს (6).
6. შემდეგ წინა ფასადი (4) მიაჭედეთ ძირს (6) და გვერდით კედლებს (2).
7. ბოლოს სახურავი (5) დააჭედეთ და საბუდარი ყუთიც მზად არის. სახურავის უკანა კიდე უნდა უსწორდებოდეს უკანა კედლის კიდეს. ამ შემთხვევაში სახურავის წინა კიდე იქნება საკმაოდ წინ გამოწეული, რაც დაიცავს საბუდარ ყუთს სხვა მტაცებელი ცხოველებისაგან.

დამონტაჟება

- საბუდარი ყუთების დასამონტაჟებლად საუკეთესო დროა შემოდგომა. მრავალი ფრინველი შეფრინდება შემოდგომასა და ზამთარში თქვენს მიერ დადგმულ ყუთში.
- საბუდარი ყუთის დასამონტაჟებლად ხელსაყრელია ისეთი ადგილი, სადაც დილის მზე უდგება, მაგრამ ამავე დროს დაცული იქნება შუადღის სიცხისაგან. გაითვალისწინეთ, რომ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი დამაგრება ისეთ ადგილზე, რომელიც დაცული იქნება ძლიერი ქარისაგან, წვიმისგან, მზის მწველი სხივებისა თუ სხვა მსგავსი ბუნებრივი მოვლენების უარყოფითი ზეგავლენისაგან.
- საბუდარი ყუთი შეგიძლიათ დაამაგროთ ბოძზე, ხეზე ან სახლის კედელზე. გაითვალისწინეთ, რომ ხეზე დამაგრებისას ლურსმნის გამოყენება გამოიწვევს ხის დაზიანებას. ასეთ შემთხვევაში უმჯობესია მისი მიმაგრება ხეზე მავთულით ან თოკით, თუმცა საჭირო იქნება ყოველწლიურად შეამოწმეთ ხომ არ აზიანებს მავთული ხეს და ხელს ხომ არ უშლის მის სისქეში ზრდას.
- დაიმასსოვრეთ, რომ არავითარ შემთხვევაში არ დაამაგროთ მსგავსი საბუდარი ყუთები ერთმანეთთან ახლოს, ვინაიდან ფრინველებს საბუდარი ყუთის გარდა, საბინადროდ სჭირდებათ გარკვეული ტერიტორია და სხვებს არ მისცემენ ამ ტერიტორიაზე დაბუდების საშუალებას.
- საბუდარი ყუთი უნდა იყოს ვერტიკალური ან ოდნავ წინ გადახრილი, რათა თავიდან იქნას აცილებული შიგ წვიმის წყლის ჩასვლის შესაძლებლობა.

- პატარა ხერელიანი ტიპის საბუდარი ყუთის დამონტაჟებისას, მართალია სიმაღლეს არა აქვს გადამწვევტი მნიშვნელობა, მაგრამ მაინც სასურველია მისი დამაგრება დედამიწის ზედაპირიდან 1-დან 5მ-მდე სიმაღლეზე, დაბრკოლებებისაგან თავისუფალი მისაფრენი გზით. გარდა ამისა, ეს დამოკიდებულია იმაზეც, თუ რომელი ფრინველისთვის გვინდა საბუდარი ყუთის დამაგრება. საბუდარები წიგწივებისა და ბელურებისათვის დამაგრებული უნდა იქნას ხეზე ან კედელზე მიწის ზედაპირიდან 2-4 მეტრის სიმაღლეზე, შოშიებისათვის – მინიმუმ 4მ სიმაღლეზე, ხოლო გულწითელასა და ჭინჭრაქასათვის ყუთების დამაგრება საჭიროა უფრო დაბლა, დაახლოებით 2 მ-ს სიმაღლემდე, მცენარეებით კარგად დაფარულ ადგილზე.
- ყველა ზემოთ განხილულ შემთხვევაში აუცილებლად უზრუნველყავით, რომ საბუდარი ყუთი ადვილად ხელმისაწვდომი არ იყოს მტაცებლებისათვის.

დასუფთავება

ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საბუდარი ყუთის დასუფთავებას ზამთრის განმავლობაში. თუმცა, ნურასოდეს ეცდებით მის გასუფთავებას ან გამაგრებას იმ შემთხვევაში, როცა შიგ ფრინველები ბუდობენ. თუ გამრავლების პერიოდი უკვე დამთავრებულია, აუცილებლად შეამოწმეთ და დარწმუნდით, რომ ფრინველებმა ნამდვილად მიატოვეს საბუდარი ყუთი და მხოლოდ ამის შემდეგ ჩამოსხენით და გაასუფთავეთ იგი ძველი ბუდის ნარჩენებისაგან.

ყუთი გამორეცხეთ მღუდარე წყლით, რათა განადგურდნენ პარაზიტები. ნუ გამოიყენებთ მწერების დასახოც ქიმიურ საშუალებებს (მაგალითად, რწყილების დასახოც ფხვნილს). აუცილებელია, რომ ყოველი გაფუჭებული კვერცხი იქნას მოშორებული, მათი შენახვა არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება.

დაიმახსოვრეთ, რომ ფრინველთა ზოგიერთი სახეობა, მაგალითად ბელურა, ბარტყებს ერთსა და იმავე ბუდეში ორჯერ ან სამჯერ გამოიხეკს. ასეთი სახეობის ფრინველების ბუდეებს ხელს ნუ ახლებთ გვიან შემოდგომამდე, ვიდრე არ დარწმუნდებით, რომ საბუდარი ყუთებში უკვე დიდი ხანია ფრინველები აღარ ბუდობენ.

ქვემოთხამოთვლილია ყველა ის ღონისძიება, რომელიც აუცილებლად უნდა განხორციელდეს საბუღალრო ყუთის დასასუფთავებლად.

- მოაშორეთ ძველი ბუდის ნარჩენები.
- გაასუფთავეთ საბუღალრო ყუთის ფსკერზე არსებული წყლის გასადენი ნახვრეტები და შესასვლელი ხვრელი.
- შეამოწმეთ, რომ ლურსმნები და ხრახნები მყარადაა დამაგრებული.
- ნუ გამოიყენებთ მწერების დასახოც ქიმიურ საშუალებებს. გამორეცხეთ საბუღალრო ყუთი ცხელი წყლით, რათა გაანადგუროთ პარაზიტი მწერები და მოაშოროთ ფრინველების ექსკრემენტები.
- ნუ დაგავიწყდებათ, რომ ფრინველების მოვლა-პატრონობის დროს აუცილებელია ჰიგიენის მკაცრი დაცვა. დაიმახსოვრეთ ჰიგიენის შემდეგი ძირითადი წესები:
 - „ნუ ჩაისუნთქავთ საბუღალრო ყუთის მტვერს მისი დასუფთავებისას“.
 - „ნუ დაასუფთავებთ საბუღალრო ყუთს ისეთ ადგილზე, რომლის ახლოსაც მზადდება საჭმელი, მაგალითად, სამზარეულოში“.
 - „ყუთის დასუფთავებისთანავე საგულდაგულოდ დაიბანეთ ხელები“.

6. მოსალოდნელი საფრთხე

საბუღარ ყუთში მცხოვრებ ფრინველებს მრავალგვარი საფრთხე ემუქრება ისეთი ცხოველებისაგან, როგორცაა მაგალითად, კატები, ციყვები, თაგვები და სხვა მსგავსი. იმისათვის, რომ მტაცებლებმა ვერ მოახერხონ ყუთში შეღწევა, საჭიროა სხვადასხვა ბარიერის დამონტაჟება, რაც დაიცავს საბუღარს ცხოველებისაგან და უზრუნველყოფს მის ბინადართა უსაფრთხოებას.

რამდენიმე ტიპის ასეთი დამცავი ბარიერი არსებობს, მაგალითად, შესასვლელი ხერხლის გარშემო დამაგრებული ლითონის ფირფიტა, რომელიც კოდალებსა და ციყვებს ხელს შეუშლის ყუთში შეღწევაში; ასევე საბუღარი ყუთის ზემოთ და ქვემოთ დამაგრებული ეკლიანი მათული, დაჭრილი ეკაღბარდები ან ვარდის გასხვლის შემდეგ დარჩენილი ეკლიანი ტოტები, რაც მას სხვადასხვა ძუძუმწოვრისაგან (კატა, ციყვი და სხვა მსგავსი ცხოველები) დაიცავს. დაცვის ერთ-ერთი საშუალებაა ლითონის ნაჭრის დამაგრება ხის ან ბოძის გარშემო კონუსისებური ან სარტყელის ფორმით.

დამაზსოვრეთ

ბარტყების გამოჩეკის პერიოდში ფრინველები არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ააფორიაქოთ ყუთში ჩახედვით. დაკვირვების სურვილის შემთხვევაშიც, დისტანცია უნდა დაიკავოთ, თანაც ისე, რომ ფრინველები ვერ გხედავდნენ. ვინაიდან, თუკი ფრინველები დაგინახავენ, აღარ დაბრუნდებიან საბუღარ ყუთებში.

7. ინფორმაცია ზოგიერთი ფრინველის ბუდობის შესახებ

ფრინველები, რომლებსაც ესაჭიროებათ ნახევარქვაბულები (საბუდარი ყუთი ნახევრად ღია წინა კედლით)

გულწითელა

- პატარა ნახევარქვაბულა საბუდარი ყუთი – წინა მხარე დაახლოებით 100 მმ სიმაღლის.
- ბუდეს იშენებს ფოთლების, ბალახისა და ხავსისაგან, ხოლო შიგნიდან ამოფენს ფესვებითა და ბეწვებით.
- კვერცხებს დებს აპრილის შუა რიცხვებიდან აგვისტოს შუა რიცხვებამდე. ბარტყებს ჩეკავს ორჯერ ან სამჯერ.
- დებს 5 - 7 ცალ კვერცხს. დამახასიათებელია თეთრი კვერცხები სხვადასხვა ფერის წინწკლებით.
- საინკუბაციო პერიოდი მოიცავს 12 - 14 დღეს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 12 - 15 დღის შემდეგ.

წყალწყალა

- პატარა ნახევარქვაბულა საბუდარი ყუთი – 100 მმ სიმაღლის წინა ფასადით.
- საბუდარი ყუთი მონტაჟდება მიწის ზედაპირიდან დაახლოებით 5 მეტრის სიმაღლეზე.
- ბუდეს აშენებს ხეებისა და ბუჩქების პატარა ტოტებისგან, ფესვებისა და ხავსისაგან.
- კვერცხის დების პერიოდია აპრილის შუა რიცხვებიდან აგვისტოს შუა რიცხვებამდე. ბარტყიანობს ორჯერ ან სამჯერ.
- დებს 5 - 8 ცალ კვერცხს. დამახასიათებელია ნაცრისფერი კვერცხები წინწკლებით.

- საინკუბაციო პერიოდი მოიცავს 12 - 13 დღეს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 14 - 16 დღის შემდეგ.

რუხი მემატლია

- პატარა ნახევარქვაბულა საბუდარი ყუთი – 60 მმ სიმაღლის წინა ფასადით.
- მაგრდება მიწის ზედაპირიდან დაახლოებით ორიდან ოთხი მეტრის სიმაღლეზე.
- ბუდეს აშენებს სხვადასხვა მასალისაგან, თვით ობობას ქსელის ჩათვლით. შიგნიდან ამოფენს ბუმბულითა და ფოთლებით.
- კვერცხის დების პერიოდია მაისის შუა რიცხვებიდან აგვისტოს შუა რიცხვებამდე. ბარტყებს ჩეკს ორჯერ ან სამჯერ.
- დებს 4 - 5 ცალ კვერცხს. ჩვეულებრივ კვერცხები თეთრი ფერის არის, მოწითალო ლაქებით.
- საინკუბაციო პერიოდი მოიცავს 12 - 14 დღეს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 12 - 15 დღის შემდეგ.

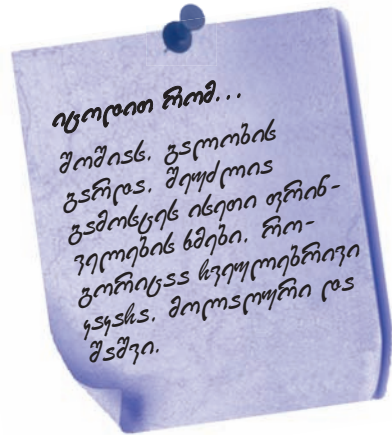
ფრინველები, რომლებსაც ესაჭიროებათ ფულურო სახლები (საბუდარი ყუთი წინა კედელზე ხვრელით)

შოშია

- საშუალო ზომის საბუდარი ყუთი დაახლოებით 45 მმ სიდიდის ხვრელით.
- საბუდარი მონტაჟდება დედამიწის ზედაპირიდან სულ მცირე 4 მეტრის სიმაღლეზე.
- ბუდეს აშენებს მცენარეული მასალების გროვისაგან, ხოლო შიგნიდან ამოაგებს ბუმბულებით, ხავსითა და მატყლით.

- კვერცხს დებს აპრილიდან ივნისამდე. ბარტყებს ჩეკს ერთხელ ან ორჯერ.
- დებს 4 - 7 ცალ ღია ცისფერ კვერცხს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 20 - 22 დღის შემდეგ.

დიდი ჭრელი კოდალა

- საშუალო ზომის საბუდარი ყუთი 50 მმ სიღიდის ხვრელით.
- საბუდარი მონტაჟდება მიწიდან 3-5 მ სიმაღლეზე.
- ბუდეს არ იშენებს.
- კვერცხს დებს აპრილიდან ივნისამდე.
- დებს 4 - 7 ცალ თეთრ კვერცხს.
- საინკუბაციო პერიოდი მოიცავს 12 - 18 დღეს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 18 - 21 დღის შემდეგ.

წიწკანა

- პატარა საბუდარი ყუთი 26 - 28 მმ სვრელით.
- საბუდარი მონტაჟდება დედამიწის ზედაპირიდან 1-5 მ სიმაღლეზე დაბრკოლებებისაგან თავისუფალი მისაფრენი გზით.
- ბუდეს აშენებს ხავსისაგან და შიგნიდან აგებს რბილი მასალებით, როგორცაა მაგალითად, ბეწვები.
- კვერცხებს დებს მარტის ბოლოდან ივნისის დასაწყისამდე. ბარტყებს ჩეკავს მხოლოდ ერთხელ.
- დებს 7 - 16 ცალ კვერცხს. დამახასიათებელია თეთრი ფერის კვერცხები წინწკლებით.
- საინკუბაციო პერიოდი მოიცავს 13 - 14 დღეს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 18 - 19 დღის შემდეგ.

დიდი წიწკივა

- პატარა საბუდარი ყუთი 32 მმ სიდიდის სვრელით.
- საბუდარის დამაგრება ხდება დედამიწის ზედაპირიდან 1-5 მ სიმაღლეზე დაბრკოლებებისაგან თავისუფალი მისაფრენი გზით.
- ბუდეს აშენებს პატარა ტოტებისაგან, ხმელი ფესვებისაგან, შიგნიდან კი ამოაგებს ხავსითა და სხვა რბილი მასალით, როგორცაა მაგალითად, ბეწვები.
- კვერცხებს დებს მარტის ბოლოდან ივლისის დასაწყისამდე. ხანდახან ბარტყებს ჩეკავს ორჯერ.
- დებს 5 - 12 ცალ კვერცხს. დამახასიათებელია თეთრი ფერის კვერცხები წინწკლებით, უმეტესად ერთ ბოლოზე.

- საინკუბაციო პერიოდი მოიცავს 12 - 16 დღეს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 18 - 24 დღის შემდეგ.

შავი წივწივა

- პატარა საბუღარი ყუთი 26 - 28 მმ სიდიდის ხერელით.
- ბუდეს იშენებს ხავსისაგან, ხოლო შიგნიდან ამოაგებს რბილი მასალით, როგორცაა ბეწვები.
- კვერცხებს დებს მარტიდან ივნისამდე. ბარტყებს ზოგჯერ ორჯერაც ჩეკავს.
- დებს 7 - 11 ცალ დაწინწკლულ თეთრ კვერცხს.
- საინკუბაციო პერიოდი მოიცავს 13 - 14 დღეს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 16 - 17 დღის შემდეგ.

ჩვეულებრივი ბელურა

- პატარა საბუღარი ყუთი 35 მმ სიდიდის ხერელით.
- საბუღარის დამაგრება ხდება დედამიწის ხედაპირიდან ორ მეტრზე უფრო მაღლა.
- იკეთებს ბალახისაგან არააკურატულად აშენებულ გუმბათისებურად გადახურულ ბუდეს, რომელიც შიგნიდან ამოგებულია ბუმბულებით, თმებითა და მატყლით.
- კვერცხებს დებს მარტიდან აგვისტომდე. ბარტყებს ჩეკავს დაახლოებით ოთხჯერ.
- დებს 3 - 6 ცალ კვერცხს. კვერცხები ან თეთრია ან ცისფერი და დაფარულია მუქი ლაქებით.

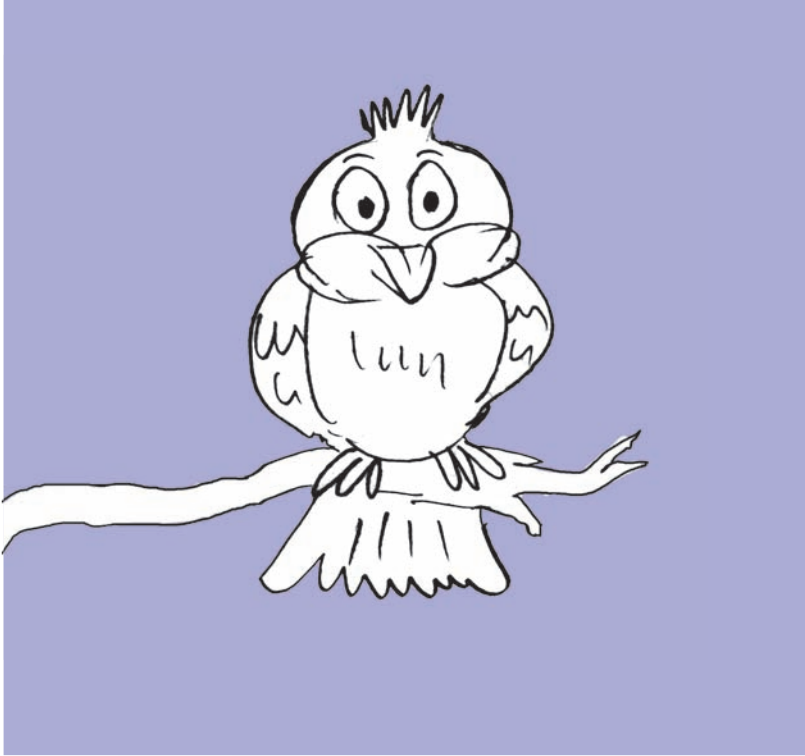

- საინკუბაციო პერიოდი მოიცავს 9 - 18 დღეს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 11 - 19 დღის შემდეგ.

ჩვეულებრივი ბოლოცეცხლა

- საბუდარი ყუთი ყენდება მიწის ზედაპირიდან 1 - 3 მ სიმაღლეზე.
- ბუდეს აშენებს გამხმარი ბალახით, ხის ქერქით, ხავსითა და ფესვებით. შიგნიდან კი ამოფენს ბეწვებითა და ბუმბულებით.
- კვერცხებს დებს აპრილის შუა რიცხვებსა და ივლისის შუა რიცხვებს შორის. ბარტყებს ჩეკავს ერთხელ ან ორჯერ.
- დებს 5 - 7 ცალ ღია ცისფერ კვერცხს.
- საინკუბაციო პერიოდი მოიცავს 13 - 14 დღეს.
- ბარტყების დაფრთიანება იწყება 14 - 16 დღის შემდეგ.

საქართველოს გარემოს
დაცვის სამინისტრო

ბიომრავალფეროვნების
დაცვის სამსახური
გულუას ქ. 6,
0114 თბილისი, საქართველო
ტელ/ფაქსი: +995-32-2727231
www.biomonitoring.moe.gov.ge
www.chm.moe.gov.ge

giz

Deutsche Gesellschaft für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Sustainable Management of Biodiversity,
South Caucasus
GIZ Programme Office Tbilisi
6, Gulua St, 6th fl.
0114 Tbilisi, Georgia
T +995-32-2201828
www.giz.de